

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В.А. Сааджан, ст. викладач

Ю.С. Білоус

Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса.

Швидкий розвиток світової економіки диктує умови для національного бізнесу. Для того, щоб бути конкурентоспроможним підприємством необхідно максимально ефективно використовувати ресурси. Дебіторська заборгованість в сучасному економічному житті є невід'ємним елементом відносин між підприємствами, оскільки існують різні умови розрахунків. Для неперервності виробничого циклу підприємства прагнуть прискорити реалізацію продукції. Однак, контрагенти не завжди мають у достатньому обсязі грошових коштів для попередньої сплати або в момент передачі продукції. В такому випадку виникає форма кредитних відносин – дебіторська заборгованість. В сучасних умовах більшість українських підприємств відчувають недостатність фінансових ресурсів. Це призводить до відволікання коштів у дебіторську заборгованість у підприємств-постачальників. Відволікання фінансових ресурсів, що пов'язане з дебіторською заборгованістю, яка займає вагомую частку в оборотних активах підприємств, спричиняє кризу взаємно неплатежів та потребує управління цього процесу і є актуальним, особливо в сучасних умовах.

Загальні проблеми управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств розглядалися як вітчизняними, так і зарубіжними авторами, зокрема В. Астаховим, С. Березою, І. Бланком, Т. Бутинець, Г. Кірейцевим, Ж.Б. Коллі, С. Кузнєцовою, Н. Малюгою, Н. Ткаченко та іншими науковцями. Незважаючи на значну кількість робіт в даному напрямку, підприємства стикаються з проблемами використання фінансових інструментів пов'язаних з управлінням дебіторською заборгованістю. Тому ціллю та задачею даного дослідження є виявлення проблем, з якими стикаються підприємства при управлінні дебіторською заборгованістю на прикладі ТОВ «Одетекс». Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Одетекс» надано у табл.1.

Таблиця 1 – Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Одетекс»

Показники	Значення, тис.грн.			Темп зміни, %	
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
Кредиторська заборгованість	9001,9	25381,1	25936,3	182	2.2
Дебіторська заборгованість	5385,8	16889,9	30577,5	214	81
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0.6	0.66	1.18	10.0	78.8
Абсолютна ліквідність	0,2189	0,0146	0,0102	-93.0	-30.1
Уточнений показник ліквідності	0,8066	0,6801	1,1892	-0,1568	0,4743

Таким чином, на прикладі ТОВ «Одетекс» спостерігається значний темп зросту дебіторської заборгованості (у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 81 %,.) тоді як кредиторська заборгованість збільшилась всього на 2.2 %). Співвідношення дебіторської заборгованості порівно з кредиторською заборгованість зростає на 10 % у 2015 р. та на 78.8 % у 2016 р.. Ці данні та аналіз доводять, що підприємство має значні проблеми з управлінням дебіторської заборгованості.

Ріст дебіторської заборгованості погіршує фінансовий стан підприємств та може привести до банкрутства. Зростання дебіторської заборгованості можливе внаслідок нерациональної кредитної політики, збільшення обсягу продажу, неплатоспроможності споживачів. Дослідженнями ТОВ Одетекс виявлено проблеми управління дебіторської заборгованості з якими стикається більшість підприємств до яких можливо віднести:

- підприємства не завжди ведуть чіткий облік та терміни погашення дебіторської заборгованості;
- відсутність розроблених методик для роботи із простроченою дебіторською заборгованістю;
- не розраховуються витрати, пов'язані із утриманням дебіторської заборгованості;

- не постійно здійснюється аналіз та оцінка дебіторської заборгованості;
- не завжди здійснюється оцінка кредитоспроможності споживачів–дебіторів;
- не визначається ефективність комерційного кредитування споживачів.
- не має належної взаємодії між підрозділами, що займаються отриманням коштів, аналізом дебіторської заборгованості й ухваленням рішення про надання кредиту.

Підприємства повинні розробляти попереджувальні дії, спрямовані на недопущення виникнення невикраденої заборгованості, яка загрожувала б фінансовому стану суб'єкта господарювання. Заходами по сприянню ефективної діяльності підприємства є: розробка кредитної політики підприємства; попередній аналіз платоспроможності потенційних контрагентів; своєчасний контроль за виникненням дебіторської заборгованості.

Основними прийомами управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є: аналіз замовлень, оформлення розрахунків і встановлення характеру дебіторської та кредиторської заборгованості; аналіз заборгованості за видами продукції для визначення невикрадених із позиції інкасації товарів; оцінка реальної вартості наявної дебіторської та кредиторської заборгованості; зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів; контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості; визначення конкретних розмірів знижок за достроковою оплати; оцінка можливості факторингу – продажу дебіторської заборгованості [1].

Зарубіжні економісти–аналітики пропонують низку ефективних методів управління заборгованістю дебіторів, що допоможуть інкасувати грошові суми з боржників та надають практичний механізм дій при виникненні такого виду заборгованості:

- визначати термін прострочених залишків на рахунках дебіторів і порівнювати цей термін із нормами в галузі, показниками конкурентів та даними минулих років;
- періодично переглядати граничну суму реалізації продукції, виходячи із фінансового стану клієнтів;
- якщо виникають проблеми з одержанням грошей, вимагати заставу на суму, не меншу ніж сума на рахунку дебітора;
- використовувати установи, які стягують борги;
- продати рахунки дебіторів факторинговій компанії, якщо при цьому можна отримати економію [2].

Сучасними заходами по управлінню дебіторською заборгованістю на підприємстві є:

- проведення постійного аналізу та надання оцінки як необхідності виникнення дебіторської заборгованості (її обмеження) та самостійного стягнення, що забезпечується створенням служби–контролера за дебіторською заборгованістю;
- передання управління заборгованістю на аутсорсинг, факторингової компанії та використання, форфейтингу у міжнародній практиці, у разі нераціонального та не ефективного здійснення цим процесом самим підприємством.

Впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно для забезпечення безперервної роботи підприємства, збільшення обсягів продажу, зниження витрат на утримання дебіторської заборгованості, прискорення обігу оборотних активів, вивільнення коштів з обігу, підвищення ліквідності і оптимізація прибутку підприємства та підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. Управління дебіторською заборгованістю вимагає здійснювати аналіз і ранжування споживачів, контроль розрахунків із дебіторами за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни; своєчасне визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів, розраховувати резерв можливих безнадійних боргів та допустимий рівень дебіторської заборгованості.

Таким чином, ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємств є цілісним процесом. Розробка ефективної системи управління передбачає інкасацією дебіторської заборгованості з оптимальною швидкістю її погашення, мінімальними ризиками та максимальним результатом функціонування підприємства, важливим є розроблення ефективних механізмів управління ними, спрямованих насамперед на оптимізацію обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості. Використання дієвих методів та засобів управління дебіторською заборгованістю дасть змогу раціонально використовувати наявні фінансові ресурси та зміцнити економічну безпеку підприємства.

Література:

1. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість» // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 286–290.
2. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств / І. О. Бланк, Г. В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2010. – 181 с.
3. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В.О. Гуня. // Економічний простір. – 2014. – № 19. – С. 124–131.
4. Пінчук Т.А. Організаційно–методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / А.Т. Пінчук // Ефективна економіка – 2014. – № 10. – С. 36–41.
5. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрями удосконалення і розвитку // Ефективна економіка. – 2013. – № 4.